

Rubin Eszter

Barhesz

Nathannak

Rubin Eszter

Barhesz

ATHENAEUM

Copyright © Rubin Eszter, 2016

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó u. 4–8.

Telefon: 1-235-5020

www.athenaeum.hu

www.facebook.com/athenaeumkiado

athenaeum@lira.hu

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin

Felelős szerkesztő: Peiker Éva

Szerkesztette: Ács Eleonóra

Műszaki vezető: Drótos Szilvia

Borító: Földi Andrea

Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a a Szekszárdi Nyomdában, 2016-ban

Felelős vezető: Vadász Katalin igazgató

ISBN 978 963 293 578 2

Elektricska

Stierék kiköltöztek a Szovjetunióba a születésem évében. Ugyanazon az elektricskavonalon utaztunk, amikor kilenc évvel később apámat, Kohav Robit látogattam meg Dubnában, ahol az atomot kutatta.

Nátán így szeretett belém, azt mondtam a ping-pongasztalnál: elektricska.

Lába alól hirtelen kifutott a talaj, abban a percben érezte, örökre elveszett.

– Te honnan tudsz ilyeneket? – kérdezte Nátán döbbenet.

És azt, ahogy szájról szájra járt az üveg pohár a *kvaszos*¹ kocsni előtt, tekintélyes fenekű orosz asszonyok között. Lajtós kocsiból mérték az erjedt italt, európai gyomor az ilyet nem bírja, jó, ha van nálad saját műanyag pohár.

¹ Tradicionális szláv ital, erjesztett rozskenyérből készül.

Almakvaszt készítettem Nátán születésnapjára, meg gravlaxot: házilag pácoltam a lazacot vodkával, kaporral és citrommal. Volt zsidótojás és meggyes máktorta. A kvaszhoz élesztőt, pirított rozskenyeret, almát, cukrot, citromot napokig kell erjeszteni szobahőmérsékletű vízben, nagy fazékban az íróasztal alatt. Vagy máshol, lényeg, hogy az ünnepelt ne vegye észre. Úgyis árulkodó a szag.

Méretes darab ez a torta, van súlya, átmérője harminc centi. Tizenkét tojásból készült a piskóta, a liszt egy részét mákra cseréltem. Miért imádja minden pasi a mákot? Cukor, vanília, egy kanál puha vaj, sütőpor és rum kerül a tésztába. Sűrű, sárga habbá verem az egész tojásokat, a többi hozzávalót óvatosan beleforgatom. Sütés után pihentetem a tortalapot, kétévágom, pálinkával kevert meggylével locsolom, a meggyzselét ráhalmozom. Zsíros tejszínből habot verek, mascarpone, cukor, lötytyintés pálinka, vaníliamagok, mák. Vastagon kenem a krémet a meggyzselé tetejére, meggy rá a másik lap, krémmel körbekenem, koktélcseresznyével jó giccsesen díszítem.

Jó volt Dubna, nyaralni jó. Szép Sztálin-barokk épületek, Volga-part. Sokat fürödtünk, ugráltunk a

nagyobb hajók keltette hullámverésben. Egy ártalmatlannak tűnő, lomha uszály után éktelen hullámzás kerekedett, a homokpadot letarolta, sikítoztak a strandolók. Két törülközőt, összegyűjtött békát, fél pár papucsot, könyvet és nagyobbik öcsémet sodorta el az ár. Minden a mélybe veszett, de Benedek végül meglett, karcolás nélkül úszta meg, csak a füle dugult be, két napig nem hallott.

Takarókba burkolózva fekszünk apámmal az augusztusi ég alatt, három gyerekének magyarázza a galaxisok keletkezését, a fény útját, amely a Naptól pontosan nyolc perc alatt ér le hozzánk. Egy fehér és egy barna törpe ballag a Tejúton, szeszélyes, pulzáló kis neutroncsillag pattog köztük.

Szerintem a barna törpe tejcsokiból van, a másik fehér csokiból, az út meg tejberizs. Szupernóva-robbanás atomjaiból születtünk újjá a neutroncsillag keletkezésénél, csillagporból vagyunk mind. Tetszik ez a gondolat.

Nevünk is erre utal: Kohav. Papi törzs leszármazottai, *kohénok* a család férfi tagjai. Apámig bezárólag. Elsőszülött fia nem örökölte a kiváltságot, hogy elsőként hívják fel a Tórához, mert anyámat Robi új, nem zsidó feleségre cserélte.

Benedekkel békát fogtunk Lipnya szigetén, a lavórban gyűlő zsákmányt Ria mostohámra bíztuk. Nem kellett volna, odaengedte a kisebbik öcsémet, a másfél éves Marcit:

– Gyere, most játszhatsz velük, míg vissza nem jönnek. – Marci azonnal bekapta a legnagyobb békát. Csak évekkel később vallották be, hogy a legszebb példányunk mitől nyúlt ki, mire visszatértünk a vadászatból.

Áfonyát szedtünk az erdőben, meg rókgagombát, rajokban támadtak a szúnyogok. Áfonyát árulnak a piacon is, pohár a mértékegység. Lehet venni egy szem epret. Hús kopek, igaz, elég nagy. Délután arra járunk, még mindig árulja a bácsi, nem ülhet ott örök-ké az eperrel, muszáj megvenni. Meg kocka alakú, tömör fekete kenyeret, üveges savanykás joghurttal.

A frissen szedett rókgagombát mostohám vajon párolja, krumplipüré tetejére halmozza. Isteni krumplis pogácsát süt a maradék krumplipüréből, lisztet ad hozzá, zsírt, sót, cukros tejben felfuttatott élesztőt. Lágú tésztát gyúr, keleszti, lisztbe mártott pohárral szagatja ki. A csirkemellszeleteket kiklopfolja, nagyon ritkán lehet hozzájutni, kéthetente szállítanak a külföldiek számára fenntartott boltba, előre fel kell iratkozni. Az oroszoknak meg marad az üresen tátongó polcú, mindig penetráns halszagot árasztó

helyi üzlet. Honnan vették a szagot, fogalmam sincs, hiszen hal sosem volt, csak néhány üveg múméz, varénje és marmelad. Darabos áfonya- vagy szederlekvárt, varénjét kevernek a teába, csészéből kistányérra öntik, úgy kell kortyolni.

Nincs szükség a dúsan cizellált, megfeketedett ezüst pohártartókra, nyugodtan porosodhatnak a polcon. A forró pohár csak akkor kerül elő, ha beteg hátára kell tapasztani, elmúlik tőle a tüdőgyulladás, az antibiotikum úgysis hiánycikk. Szamováiban készűl a csája, tetején kis porcelánkannában zavarka, az erős teaesszencia. Forró vízzel hígítják, a szürcsölés nagyon fontos, csak úgy autentikus. A halszagot meg biztos teherautóval szállítják valahonnan.

Ria a kiklopfolt csirkét jéghidegre hűtött fűszervajjal tölti. Fokhagymát vág apróra, csípős orosz mustárt, gorcsicát kever a vajba, sót, borsot, valamilyen kéznél levő zöldfűszert tép. Zsírpapírba csomagolva lefagyasztja, hogy sütés közben ne olvadjon meg túl hamar. Feltekeri a megtöltött szeleteket, sózza, lisztbe tojásba, zsemlemorzzába forgatja, forró olajban hirtelen kisüti. Paradicsomsalátát eszünk a kijevei kotlett-hez újhagyma zöldjével, és sűrű orosz tejfellel leöntve.

Főzés közben Ria operát énekel, számtalan története van az alföldi faluról, ahol felnőtt, lenyűgözve hallgatom. Nem volt mit enni, krumplin éltek, de ha

mégis jutott, tizennégy évesen csirkét vágott, forró vízben kopasztotta, a máját kisütötte, bőre alá vízbe áztatott zsemlet töltött, tojással, petrezselyemmel, vöröshagymával, és ropogósra sütötte.

A Piroska és a farkast meséli, drámai átéléssel el is játssza, éjjel sírva riadok álmomból. Farkasok üldöznek, fekete kutyák nyomomban csaholnak, fák közt rohanok, máskor simán megy, most nem tudok repülni. Pedig úgy kell, nagy léptekkel rugaszkodom a földtől, felkap a szél, úszom a levegőben.

Mindig kirándulni kell, Benedek egész úton nyekergi: mindig elmenni, mindig elmenni. Ülne inkább a tévé előtt, de nem lehet folyton karatefilmet nézni. Rettegek én is az erdőben, Robi és Ria erősítik a félelmeimet, mindjárt jön a farkas, Virágot odaadjuk, folyton hátranézek, vigyázok, le ne maradjak.

Moszkvai elektricskaállomás, vécé. Nagy terem, két szélén, ijesztő lyukak fölött, felhúzott szoknyás, terebélyes asszonyok guggolnak. Nyolcéves szemem befogta ugyan a látványt, értelmezni azonban nem tudta. De hol a vécé?

Anyám nem engedte, hogy apám évekre kivigyen magával, így nem kellett vastag fekete harisnyanadrágban, barna iskolai egyenruhában, két szorosra font

copffal átvészelnem a kamaszkoromat. Úgyis fiúnak néztek, amikor kimentem látogatóba, épp akkor vágtam le a hajam. Az egyetlen rövid hajú lány voltam az egész Szovjetunióban, ilyet még nem láttak. Mind egy a piros klipsz, a többi lány hosszú fonatokat viselt lepkeszerű, pettyes nejlonmasnikkal. Erről lehetett felismerni őket. Mégis mindenki farmert akart venni, ezt a két szót tudták magyarul: Farmer van? Meg: Rá-gó? – Unos-untalan leszólítottak.

Galjával barátkoztam a szomszédból, felnéztem rá, szép nagylány volt, míg nemrég elő nem került a kék papírba kötött, ötödikes nyári élmények-füzetem a fotókkal. Nem is vettem észre, hogy Galja kövér, és lera-gasztott lencsésű sztk-szemüveget hord. Az orosz sztk.

A szovjet közoktatás helyett menő Adidas cipőben rúgattam ki magam az Apáczaiból, és mentem el dolgozni tizenhét évesen. Nemrég volt érettségi találkozó. Nem mintha érettségiztem volna. Legalábbis nem ott. Levezőn. Kimaradtak a felhőtlen gimnáziumi évek, de mindent bepótoltam az egyetemen. A föld-szinti büfében folyt a társalgás, sokszor úgy elment az idő, hogy délutánig nem jutottunk fel órára. Visszatérő álmomban kiderül, hogy nincs is érettségim, és rádöbbenek, így a diplomám sem érvényes, újra

gimnáziumba kell járnom, ülök az iskolapadban felnőtt fejjel, nem értem a matekot. Tegnapig érttem, máától már nem. Remegve ébredek, sosem fogok tudni leérettségizni.

Matekórán mindenki mellém akart ülni. Amikor még okos voltam.

Csak a Virágnak lett ötös a geometriadolgozata – osztálytársaim ezzel védekeztek otthon. Nem tudom, mi történt velem nyolcadik után. Nagymamám meghalt, apám ösztöndíjjal nyugatra távozott két évtizedre. Azóta nem értem a matekot.

Apám eladta a ráckevei telket, ahol embermagasságú paradicsomültetvény nőtt, keszeget sütöttünk paprikás lisztbe forgatva, és nyársra tűzött főtt kukoricát. A kerti asztalon gyúrtuk a kürtőskalács tésztaját, napfény melegétől kelt meg. Dédanyám vasból készült, régi derelyeszaggatójával vágtuk hosszú csíkokra, olajozott sütőformára tekertük fel, tojásfehérjével kentük, fahéjas cukorba forgatva sütöttük a tűz fölött. Fahéj és karamell illata szállt a Duna fölött, a szomszédok jöttek az orruk után, téptük együtt a forró, édes tésztát.

Hirtelen eltűnt körülöttem a család. Megszűntek a boldog nyarak, hétvégék a Keszeg soron, parti faház, horgászás, stégről ugrálás a holtágba. Nem maradt semmi.

Vagy tényleg hülye lettem a matekhoz. P. tanár úr szerint igen, ezt fontosnak tartotta közölni rögtön az első órán. Ő ránézésre megmondja az ilyet. Végül el is hittem. A kémiát sem értettem, szegény, tankönyvíró Ervin tanár urat teljesen kikészítettem. Ilyen gyereket még nem látott egész tanári pályafutása alatt, fájó szívvel volt kénytelen megbuktatni. Utáltam bejárni. Nem is jártam.

És tényleg. Az álom. Megint iskolás vagyok. Kiterjedt, három utcára néző, régi iskolaépület lépcsőit koptatom. Megyek fel, velem szemben ordító, viháncoló tömeg zúdul lefelé. Menzaszag, pörkölt, tarhonyás hús. Angyalföld, cukrász-szakközép és -szakiskola. Imádom a kémiát. Ha ezt Ervin tanár úr megérte volna. Peptidek, kovalens kötések – nem tudom, mi van velem, tizenöt év után rám tört a tudásszomj. Már éppen ideje volt.

Megyek fel a lépcsőn, szívem majd kiugrik, a lépcsőfordulóban megállok. Minek kellett idejönni, rettegek az épülettől, képtelen leszek végigmenni a folyosón. Elvergődöm valahogy a teremig, ott vannak a volt osztálytársak, mindenki ugyanolyan, mint volt, kivéve a fiúk: kopaszok, és akad olyan is, aki képes volt bajuszt növeszteni. Hé, tudjátok, milyen évet írunk?!

Mindenki elmondja, mi az ábra vele – de arra nem számítottunk, hogy B. tanár úr is eljön, elmesélni, vele mi történt az elmúlt hetven évben, amióta befejezte az elemi. Mint anyám idejében, még mindig ő volt az igazgatóhelyettes, amikor beiratkoztam. Emlékezett, hogy anyámék egyszer meglógtak a csepeli gyári munkáról. A lányok kitalálták, ínhüvelygyulladásuk van, nem tudnak szerelni. Kaptak helyette nagy vájdling csavart meg anyát, ízlésesen elkeverve gépzsírral. Azt kellett válogatni.

Mi a Franklinba jártunk délutánonként dolgozni, papírkötegeket hurcoltunk a nyomdában, de attól még meglegyen a napi öt óra tanulás. Aki a belváros legerősebb gyakorló gimnáziumába akar járni, annak bírnia kell. Annyira nem akartam.

Mint egy önismereti csoport, sorban mindenki felfedi az összes, e falak közt szerzett, soha nem múló kamaszkori szorongását. Azt hittem, csak én voltam szerencsétlen, a többiek oly magabiztosnak tűntek. Sz. bevallja, a lépcsőn idefelé kis híján infarktust kapott, G. meséli, milyen elégtétel volt, amikor felvették művészettörténet szakra.

– Ugye, hogy nem vagyok hülyegyerek?

Engem hamar eltanácsoltak a gimnáziumból, egy

kutatóintézetben kezdtem dolgozni. Szakkönyvtári kisegítő. Döbbenet fedeztem fel '85-ben, hogy vége a szocializmusnak, és nekem erről otthon senki nem szólt. Biztos, mert még ők sem tudták. Az utolsó ember voltam, aki KISZ-tagságért folyamodott. Csak négyen voltak az alapszervben, egy sienai ösztöndíj alkalmával disszidált a KISZ-titkár is, így az alapszerv feloszlott. Ezért nem vettek fel.

Már a gimnáziumban sem sikerült. Nem vertikális osztály-alapszervek voltak, hanem horizontálisak; képtelen voltam felfogni, fölöslegesen jártam előre Kilián-körbe. Pedig komolyan készültem, öntudatos kék nyakkendő mozgalom voltam tízévesen. A napköziben, az iskola ebédlőjében, a paradicsomos káposzta fölött áthajolva Ági barátnőm megkérdezte, szerintünk milyen lenne az élet, ha most élne Mátyás király.

– A Mátyás király – magyaráztam – egyáltalán nem engedné, hogy kisdobosok legyünk, mert akkor királyság lenne, és nem szocializmus.

Lilla és Ági letromfoltak:

– De igenis engedné, mert a Mátyás király igazságos!

– Akár igazságos, akár nem, ti ezt nem értitek.

Pedig Ági apja párttitkár. Csak én értettem. Pár év múlva persze kiderült, hogy rosszul.

Nyári táborok Királyréten. Sátortábor, 2367-es számú Vasvári Pál Úttörőcsapat, vigyázz! Fogadás jobbról, zászlónak tisztelőleg, alkonyatkor levélosztás a zászlócincán után. Zászlócincát szigorúan tilos mondani, Jóska bácsi meg ne hallja, irtó vonalas. Régen cserkész volt, onnan vette az úttörősdit, de azért nem szabad retrográd mód gubacsot fűzni a nyakkendőre. A patakban mosdunk, éjszakai ügyelet Lillával. Bátorságpróba. Zseblámpát nem vihetünk, sötét éjben, erdő mélyén, egymás kezét fogva megy az őr. Megállunk, egyedül tovább, a távolban pislákoló petroleumlámpáig, odaérek, aláírom. Fogunk vacog, aztán hősködünk.

Kirándulunk lent, hol a tölgyek őrzik a völgyet, akadályverseny, gitár, éneklés. Még mindig tudom az összes mozgalmi dalt, nincs olyan helyzet, amelyről ne jutna eszembe megfelelő. Guantanamo. Amúri partizánok a börtön ablakában, a lábam alatt meg sóder, sóder, és aki itt a legszebb, tőlem csókot kap. Esténként körjáték a vietnami őserdőnek mélyében, aztán eljött a hajnal, elébe mentem, és azt hittem, egy mintamókus van fenn a fán. Milyen lehet a mintamókus? Biztos cuki.